

РОЗДІЛ 2 ГЕРМАНСЬКІ МОВИ

УДК 811.111

ЛЕКСИЧНІ МАРКЕРИ КОНЦЕПТУАЛЬНОГО СТИЛЮ ПРЕМ'ЄР-МІНІСТРА КАНАДИ ДЖАСТІНА ТРЮДО

LEXICAL PARAMETERS OF THE CONCEPTUAL STYLE OF THE PRIME-MINISTER OF CANADA JUSTIN TRUDEAU

Гошилик Н.С.,

*кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри англійської філології*

Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника

Себій М.С.,

магістрант кафедри англійської філології

Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника

У статті розглянуто поняття концептуального стилю як складного утворення, яке поєднує когнітивні стилі особистості, організацію мовлення, принципи відбору мовних засобів, сприйняття мовцем себе та навколишнього середовища. Виявлено наявність численних лексичних маркерів, таких як «чутливість до глобальних / вибіркових характеристик», «афективність / когнітивність», «конкретність / абстрактність» тощо. На лексичному матеріалі політичного дискурсу здійснено кількісний підрахунок лексичних маркерів і визначено домінуючий концептуальний стиль мовця.

Ключові слова: аналітичний концептуальний стиль, реляційний концептуальний стиль, параметри аналізу, лексико-семантичне поле, політичний дискурс.

В статье рассмотрено понятие концептуального стиля как сложного образования, которое соединяет когнитивные стили личности, организацию речи, принципы отбора языковых средств, восприятие говорящим себя и окружающей среды. Выявлено присутствие многочисленных лексических маркеров, таких как «чувствительность к глобальным / выборочным характеристикам», «аффективность / когнитивность», «конкретность / абстрактность» и так далее. На лексическом материале политического дискурса совершён количественный подсчет лексических маркеров и определен доминантный концептуальный стиль говорящего.

Ключевые слова: аналитический концептуальный стиль, релятивный концептуальный стиль, параметры анализа, лексико-семантическое поле, политический дискурс.

The article deals with the notion of conceptual style as a composite construct that combines personal cognitive styles, speech organization, principles of the selection of linguistic means, the speaker's perception of himself or herself and the environment. A great number of lexical markers such as "sensitivity to global / parts characteristics", "affective / cognitive", "concrete / abstract" has been defined. On the basis of the lexical material of the political discourse a quantitative calculation of the lexical markers has been made and a dominant conceptual style of the speaker has been determined.

Key words: analytic conceptual style, relational conceptual style, parameters of analysis, lexico-semantic field, political discourse.

Постановка проблеми. Із середини 50-х рр. ХХ ст. політичний дискурс опинився в центрі уваги лінгвістів, які розглядають його не тільки як засіб опису певних політичних явищ, але і як чинник впливу на політичний процес завдяки маніпуляції та формуванню стереотипів поведінки громади, окремого політичного діяча чи політичної спільноти. Сила та вплив цього виду дискурсу має значущість як для окремої громади, так і у глобальному вимірі.

У контексті антропоцентричної спрямованості лінгвістики мову вивчають як систему,

пов'язану з мисленням, становленням особистості, її знаннями про світ, духовною й практичною діяльністю. Антропоцентрична парадигма лінгвістичних досліджень дає змогу вийти за межі системи мови та зануритися глибше у природу людського спілкування. Поєднуючи знання про когнітивні, емоційні, моторні стилі із факторами впливу середовища на особистість і такими факторами індивідуальності людини, як рівень психічного розвитку та професійна готовність, можна сформувати більш-менш цілісну картину концептуального стилю (далі – КС) тієї

чи іншої особистості, що і становить **актуальність дослідження**.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Специфіка політичного дискурсу полягає в його варіативності (зрозумілим для широкого загалу й ускладненим), у своєрідній завуальованості («читання між рядками»), використанні «значущих пауз», надмірній ідеологізації й наукоподібності, декламаторському стилеві, використанні шаблонів і лозунгів, а також претензії на абсолютну істину. Мовні засоби в політичному дискурсі виконують низку функцій, зокрема переконання, надання важливої інформації, пропагування певних ідей, створення іміджу політичного діяча, встановлення зв'язку між політичними діячами та електоратом тощо. Дослідження використовуваних у політичних промовах мовних засобів дає змогу побачити як експліцитні, так і імпліцитні явища лінгвального та позалінгвального порядку.

До аналізу когнітивних стилів політиків вдавалися такі науковці, як Р. Коен, Дж. Клейн, С.В. Засекін та інші [4; 5; 1]. Американський соціолог Р. Коен встановлює співвідношення між поняттями «когнітивний стиль» і «концептуальний стиль» і визначає КС особистості як складне утворення, яке поєднує когнітивні стилі особистості, принципи відбору мовних засобів, організацію мовлення, ставлення до себе та навколишнього середовища. Унаслідок проведення численних мовознавчих досліджень із врахуванням психологічних і соціальних аспектів особистості Р. Коен виділяє два основні КС: аналітичний (analytic) і реляційний (relational) [4, с. 832].

На основі праць Р. Коен український дослідник Д.М. Каліщук виокремлює лінгвальні, соціолінгвістичні та психологічні параметри, які дають змогу розмежувати аналітичний і реляційний КС, визначити домінуючий КС певного мовця [2, с. 9].

Постановка завдання. Метою статті є визначення на основі аналізу лексичних маркерів домінуючого КС прем'єр-міністра Канади Дж. Трюдо. Для досягнення мети виконуємо ряд **завдань**:

1. визначити лексичні маркери КС Дж. Трюдо;
2. здійснити кількісний підрахунок лексичних маркерів у текстах політичних промов;
3. простежити схильність політика до того чи іншого КС.

Матеріалом дослідження є тексти політичних промов Дж. Трюдо [7] обсягом 46 647 лексичних одиниць.

Виклад основного матеріалу. Сукупність мовних, соціальних і психологічних параметрів дає можливість визначити схильність мовця до одного з двох ключових КС, а саме – аналітич-

ного чи реляційного. Під час аналізу мовного матеріалу визначаємо домінуючі параметри, використовуючи зведену таблицю параметрів КС Д.М. Каліщук [2, с. 239] (переклад – Н. Г.) та програму контент-аналізу Textanz. Варто зазначити, що відсутність або слабка вираженість одного з параметрів автоматично вказує на наявність чи яскраву вираженість протилежного йому параметра.

Одним із ключових дискурсивно-когнітивних параметрів є «чутливість до глобальних / вибіркокових характеристик» (“sensitivity to global / parts characteristics”). С.В. Засекін визначає глобальну стратегію когерентності дискурсу як організацію послідовності дій мовця з метою формування топікальної структури, а локальну стратегію когерентності дискурсу – як організацію послідовності дій мовця з метою пов'язування змісту двох суміжних висловлювань [1, с. 17]. Кількісний підрахунок показує, що кількість маркерів, притаманних локальній стратегії (семантичних і прагматичних – 246), вдвічі більша за кількість маркерів глобальної стратегії (топікальних – 112) – характерна ознака аналітичного КС.

Наступний параметр «афективність / когнітивність» (“affective / cognitive”) проаналізуємо за співвідношенням афективних (*like, love, want, hope...*) і когнітивних (*think, know, suppose, consider, understand...*) дієслів у мовному матеріалі. Кількісний аналіз демонструє відносно рівну частоту вживання як афективних (242), так і когнітивних (248) дієслів із незначним переважанням когнітивних, що свідчить про перевагу аналітичного КС.

Загалом, для політичного дискурсу характерною є стриманість і некатегоричність висловлювань, тому можемо говорити про переважання стриманості в парі протилежних параметрів “expressive / controlled”, що є ознакою аналітичного КС. Під час порівняння результатів кількісного обчислення лексичних одиниць, які вказують на експресивність мовлення (467), із загальною кількістю лексичних одиниць мовного матеріалу дослідження (46647) кількість лексичних маркерів експресивності становить 1 % від загальної кількості лексичних одиниць.

Параметри «гуманістична / технічна спрямованість» (“humanistic / mechanical”) та «концентрація уваги на людях / речах» (“people-focused / thing-focused”) є тісно взаємопов'язаними, оскільки ґрунтуються на ставленні мовця до людей, визначенні пріоритетності людської чи технічної сфер. Окрім задатків менеджменту та управління, лідер держави, який у своїй політичній

діяльності орієнтується передусім на громадян, дотримується п'яти основних принципів: заохочувати (*encourage*), цінувати (*appreciate*), пробачати (*forgive*), слухати (*listen*), розуміти (*understand*) [6]. У текстах політичних промов Дж. Трюдо знаходимо неодноразове вживання цих п'яти лексем як своєрідне підтвердження дотримання таких принципів. Вибірка лексем, які безпосередньо стосуються параметрів “people-focused” / “humanistic” (420) та “thing-focused” / “mechanical” (204), вказує на реляційний КС.

Дотичними до параметрів, що стосуються ставлення до людей, є параметри, які ґрунтуються на визначенні свого місця в суспільстві, – «соціальна інтеграція / соціальне відчуження» (“social integration/social distance”) та «соціоцентричність / егоцентричність» (“sociocentric / egocentric”). Чи не найкращим показником розмежування цих соціолінгвальних параметрів є рівень отождолення особою себе із суспільством і пріоритетність інтересів народу над власними, що на лексичному рівні найяскравіше виявляється вживанням замість займенників першої особи однини (“I”, “my”, “me”) займенників першої особи множини (“we”, “our”, “us”). Така тенденція спостерігається в політичному дискурсі Дж. Трюдо та вказує на притаманність реляційного КС.

Важливим параметром розмежування КС є «орієнтування на зміст / форму» (“meaning-oriented / sign-oriented”). Оскільки весь політичний дискурс характеризується орієнтуванням на певний зміст, то цей критерій не є валідним під час розмежування КС політичного дискурсу [3, с. 190].

Параметром «індуктивність / дедуктивність» (inductive / deductive) є, по суті, метод презентування інформації. Унаслідок здійсненого емпіричного дослідження можемо стверджувати, що Дж. Трюдо найчастіше використовує дедуктивний метод викладу інформації, логічно, чітко дотримується теми повідомлення, тобто відповідає параметру «зосередженість на темі» (not easily distracted), що вказує на аналітичний КС.

Ще одним соціолінгвальним критерієм розмежування КС є тяжіння до одного з параметрів «лояльність / обов'язок» (“loyalty / duty”). Частотність вживання понять із синонімічного ряду “loyalty” (40,46 %) та “duty” (59,54 %) є показником більшої вагомості поняття «duty» для прем'єр-міністра Канади та притаманності йому аналітичного КС в цьому аспекті.

Одними з ключових параметрів аналізу КС є параметри «залежність від сім'ї в дорослому віці / небажання залежати від сім'ї в дорослому віці» (“dependent on their families as adults / reluctant

to be dependent on their families”) та «відносини є важливими / не дуже важливими» (“relations are important / relations are not so important”). Контекстуальний аналіз одиниць лексико-семантичного поля “family” дає змогу прослідкувати, що слово “home” у 74 % вжите у значенні “homeland, country” і лише у 26 % у значенні “a place of living with family”. Більшість із лексем – “child”, “children”, “kids”, “parents” – вжиті із присвійними займенниками “our”, “your”, “their”, що вказує на наближеність цих понять до мовця. Лексеми “family”, “husband”, “father” із присвійним займенником “my” та порівняльною конструкцією “as a” свідчать про те, що мовець говорить конкретно про себе та свою сім'ю. Проаналізувавши частотність вживання одиниць лексико-семантичного поля “relations”, бачимо, що кількість слововживань цього поля майже збігається з кількістю слововживань одиниць лексико-семантичного поля “family”, що є характерною ознакою реляційного КС.

Часте вживання слів на позначення схожих понять у політичному дискурсі Джастіна Трюдо свідчить про домінування параметра «тяжіння до синонімічності» в контрастній парі “synonym set (high) / synonym set (average)” і, як результат, притаманність реляційному КС.

Ідеологічний за своєю природою, політичний дискурс оперує абстрактними поняттями, які можуть бути застосовані до різноманітних референтів і референтних ситуацій. Тому вважаємо, що мовлення кожного політичного діяча тяжіє до абстрактності.

Ще однією характерною рисою політичного дискурсу є політкоректність, яку на лексичному рівні простежуємо за частотністю вживання евфемізмів. Наприклад, найчастіше вживаним евфемізмом у політичному дискурсі Джастіна Трюдо є “indigenous people” на позначення корінного населення континенту “American Indians”. Загалом, політичний дискурс Дж. Трюдо не перенасичений ні лексикою, яка може бути образлива, ні евфемізмами, а це є параметром аналітичного КС.

Якщо ж проаналізувати параметри «конкретність / абстрактність» (“concrete with much use of visual and tactile symbols / abstract with not so much use of visual and tactile symbols”) за частотністю вживання предикатів візуального (“see”, “look”, “view”...) й тактильного сприйняття (“touch”, “grasp”, “feel”...), то порівняно невелика кількість тактильних і візуальних предикатів (129) свідчить про схильність мовця до аналітичного КС.

На синтаксичному рівні КС розрізняються параметрами «короткі речення / речення різної довжини» (“short sentences / sentences of varied lengths”) та «неповні речення, бідний синтаксис / повні речення, багатий синтаксис» (“often unfinished sentences; poor syntax / usually finished sentences; good syntax”). За допомогою програми кількісного обчислення Textanz отримуємо такі статистичні дані: найдовше речення містить 61 слово; найкоротше речення складається з одного слова (“*Merci*” – відповідник англійського “*Thank you*”); кількість речень – 2988; середня кількість слів у реченні – 15,61. Емпіричний аналіз мовного матеріалу дає підстави стверджувати, що Дж. Трюдо у своїх політичних промовах будує повні речення різної довжини, що є характерним параметром аналітичного КС.

Останнім параметром розмежування КС, за Д.М. Каліщук [2, с. 239] (переклад – Н. Г.), є «часте / нечасте вживання сполучників» (“high frequency of conjunctions / not so high frequency of conjunctions”). Оскільки політичні промови Дж. Трюдо містять велику кількість складносурядних і складнопідрядних речень, то можемо спостерігати й часте вживання різноманітних сполучників, які мовець використовує для зв’язності речень і тексту відповідно. Це свідчить про схильність до реляційного КС.

Висновки. Такі параметри, як “atomistic (sensitivity to parts of objects)”, “cognitive”, “deductive”, “duty”, “abstract with not so much use of visual and tactile symbols”, “euphemisms are not very common”, “not easily distracted”, “sentences of varied lengths”, “usually finished sentences”, “good syntax”, більшою чи меншою мірою вираженості вказують на типовість аналітичного КС Дж. Трюдо. Параметри “expressive”, “humanistic”, “sociocentric”, “social integration”, “people-focused”, “dependent on their families as adults”, “relations are important”, “synonym set (high)”, “high frequency of conjunctions” є маркерами реляційного КС. Оскільки кількість параметрів обох КС збігається, то за якісною характеристикою вагомішими для визначення домінуючого КС є параметри “dependence on their families as adults”, “relations are important / not so important”. Тому можна стверджувати як про збалансованість КС прем’єр-міністра Канади Дж. Трюдо, так і про незначне тяжіння до реляційного КС.

Перспективою подальших досліджень є аналіз стилістичних маркерів КС і засобів вербалізації найпоширеніших концептів політика, а також порівняльний аналіз виявленого стилю зі стилями інших політиків, зокрема східноєвропейських і західноєвропейських.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Засєкін С.В. Дискурсивні маркери когерентності англomовного діалогічного тексту: когнітивний та прагматичний аспекти: автореф. дис. ... канд. філол. наук: спец. 10.02.04. К.: [б. в.], 2001. 20 с.
2. Каліщук Д.М. Концептуальні стилі англomовних політиків (на матеріалі політичного дискурсу президентів Дж. Буша мол., Б. Обама): дис. ... канд. філол. наук: спец. 10.02.04. Луцьк, 2017. 245 с.
3. Шейгал Е.И. Семиотика политического дискурса: монография. Волгоград: «Перемена», 2000. 386 с.
4. Cohen R. Conceptual Styles, Culture Conflict, and Nonverbal Tests of Intelligence. *American Anthropologist*. 1969. Vol. 71. № 5. P. 828–856.
5. Klein G.S. A Personal World through Perception. *Perception: An Approach to Personality*. NY: Holt, Rinehart, & Winston, 1951. P. 328–355.
6. Greiner R. Five Qualities of People-Focused Leaders. DISQUS. URL: <http://robertgreiner.com/2015/04/effective-leadership-through-effective-relationships/> (viewed on March 10, 2018).
7. Justin Trudeau, Prime Minister of Canada. URL: <https://pm.gc.ca/eng/news/speeches> (viewed on March 05, 2018).